

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

ОПРЕДЕЛЕНИЕ №3

София, 14 юли 1994 г.

Конституционният съд в състав:

Председател: Младен Данаилов

Членове: Милчо Костов

Цанко Хаджистойчев

Станислав Димитров

Нено Неновски

Николай Павлов

Теодор Чипев

Милена Жабинска

Любен Корнезов

Пенчо Пенев

Александър Арабаджиев

при участието на секретар-протоколчика Лидия Здравкова разгледа в закрито заседание на 14 юли 1994 г. конституционно дело № 7 от 1994 г., докладвано от съдията Младен Данаилов, и за да се произнесе, взе предвид:

Делото е образувано по искане на Върховния съд на Република България по чл. 150, ал. 2 от Конституцията.

Пленумът на Върховния съд по повод спиране производствата по надзорни наказателни дела № 25/94 г., 26/94 г., 27/94 г. и 28/94 г. на I н. о. от състав на съда на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията с Определение № 2 от 30 март 1994 г. по н. д. № 1/94 г. е внесъл в Конституционния съд за решаване на въпроса: Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея (накратко Наредба-закон

за Народния съд - НЗНС) съответства ли на Конституцията на Република България, на международните договори, по които България е страна, и на общопризнатите норми на международното право.

За да обоснове искането, Пленумът приема, че по въпроса за съответствието на НЗНС с действащата Конституция отделни състави на съда при разглеждане на надзорни наказателни дела, образувани по молби на осъдени лица и предложения на главния прокурор за преглед по реда на надзора на присъди на Народния съд, застават на различни становища. Пленумът поддържа, че НЗНС е заварен от Конституцията на Република България закон, че се прилага и сега от Върховния съд в надзорните производства, поради което в правомощията на Конституционния съд е да се произнесе по съответствието му с Конституцията и международните договори.

Конституционният съд с определения от 26 и 31 май и от 21 юни 1994 г. е конституирал като заинтересувани страни Председателството на Народното събрание, президента, Министерския съвет, Министерството на правосъдието, главния прокурор, Съюза на репресираните след 9.09.1944 г., Българския антифашистки съюз, Съюз "Истина" и Организацията на евреите в България "Шалом".

Писмени становища са представили главният прокурор, Централният съвет на Българския антифашистки съюз, Съюз "Истина", Организацията на евреите в България "Шалом" и Съюзът на репресираните след 9.09.1944 г. в България.

Главният прокурор счита НЗНС за заварен от Конституцията закон и в правомощията на Конституционния съд е да се произнесе по неговата конституционносъобразност. Приема, че същият не съответства на Конституцията, на чл. 11, ал. 2 от Всеобщата декларация за гражданските и политическите права и на чл. 7, т. 1 от Европейската конвенция за правата

на човека и основните свободи. Налице е правният интерес за отмяната му, защото засяга субективни права на огромен брой физически лица.

Съюз "Истина" поддържа, че НЗНС противоречи на Търновската конституция и че е одобрен от регенти, които са избрани от правителството в нарушение на изискванията на чл. 27 и 29 от същата. Приема, че законът е действащ и се прилага от Върховния съд в надзорните производства, образувани срещу присъди на Народния съд.

Според Централния съвет на Българския антифашистки съюз искането е недопустимо. Конституционният съд не може да упражнява контрол за конституционност на актове, приети преди действащата Конституция и е абсурдно те да бъдат съобразявани с изисквания, възприети от по-късни конституционни разпоредби. НЗНС не е заварен и действащ закон. Той е с еднократно действие и е създаден в съответствие с действащото по време на приемането му международно право.

Организацията на евреите в България "Шалом" намира искането за недопустимо, защото Конституционният съд е компетентен да се произнася по конституционността само на закони, приети при действието на сегашната Конституция. НЗНС не е действащ закон и създадените правоотношения и настъпилите последици от прилагането му са реализирани, поради което е недопустимо преразглеждането им.

Съюзът на репресираните след 9.09.1944 г. приема, че НЗНС е издаден в нарушение на Конституцията и противоречи на международните договори и на общопризнатите норми на международното право.

Към делото са приложени като доказателства надзорни наказателни дела № 25/94 г., 26/94 г., 27/94 г. и 28/94 г. на I н. о. и № 771/93 г. и 514/93 г. на II н. о. на Върховния съд.

Конституционният съд, след като обсъди искането и становищата на страните, приема следното:

Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея, е приет от Министерския съвет с Постановление № 6/30.09.1944 г. на основание чл. 47 от Търновската конституция. Одобрен е от регентите Венелин Ганев, Цвятко Бобошевски и Тодор Павлов с Указ № 22/4.10.1944 г. (ДВ, бр. 219/1944 г.; изм. и доп. ДВ, бр. 261/1944 г. и ДВ, бр. 9/1945 г.) и е в сила от 6.10.1944 г. Одобрен е и от Народното събрание с решение от 27.12.1945 г.

Със Закона за амнистията от 1964 г. (ДВ, бр. 71/1964 г.) една част от деянията по чл. 2 от НЗНС и част от осъдените лица са амнистирани.

Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея, съдържа материални, процесуални и съдоустройствени норми. Има обратно действие и обявява за престъпления извършени през периода от 1.01.1941 г. до 9.09.1944 г. деяния (действия и бездействия), които към момента на осъществяването им не са били престъпни. В десет точки на чл. 2 очертава признаците на престъпленията и предвидените за тях наказания. Учредява извънреден съд - Народен съд за съдене извършителите на престъпленията по този закон чрез провеждане на бърза и съкратена наказателна процедура (чл. 1, 6, 7, 9 и 10).

Съдържащите се в него норми имат временен характер. Те регулират обществените отношения, свързани с извършените преди 9.09.1944 г. деяния, които с оглед характера им и обстоятелствата, при които са били осъществени, не могат да бъдат извършени след тази дата. С оглед на тази основна задача НЗНС е послужил като юридическа основа да се реализира отговорността за тези деяния и е с еднократно и ограничено по време действие.

Срокът на действието му е определен с разпоредбата на чл. 9, ал. 4, която задължава Народния съд да свърши заведените пред него дела в срок

най-късно до 1.01.1945 г. Този срок по-късно е продължен до 31.03.1945 г. с Наредбата-закон за изменение и допълнение на НЗНС (ДВ, бр. 9/1945 г.). От това следва, че е действал само през времето от 6.10.1944 г. до 31.03.1945 година. Временният му характер е потвърден и със Закона за разглеждане останалите висящи дела на народните съдилища (ДВ, бр. 70/1948 г.), с който несвършените дела (спрени, възобновени, ненасрочени) на народните съдилища към 31.03.1945 г. са възложени за разглеждане на Софийския областен съд по реда на глава II, книга VI от Закона за наказателното съдопроизводство. Изменяването на подсъдността на несвършените към 31.03.1945 г. дела и предоставянето им за разглеждане на съд от системата на редовните съдилища по реда на действащото наказателно съдопроизводство е наложено поради прекратяване правомощията на Народния съд след изтичане срока на действието на НЗНС на 31.03.1945 година. С настъпване на крайния срок този закон престава да действа и да регулира обществени отношения за в бъдеще. От този момент той не се прилага.

Не може да бъде споделено становището на Пленума на Върховния съд, че НЗНС е заварен от действащата Конституция закон и се прилага в надзорните производства, образувани срещу присъди на Народния съд. Заварен закон по смисъла на § 3 от преходните и заключителните разпоредби на Конституцията е този, който е действал и се е прилагал към момента на влизането ѝ в сила. НЗНС е временен закон с еднократно действие и не се прилага от 31.03.1945 г., поради което не е част от действащото наказателно право. Прегледът по реда на надзора има за цел да провери правилността на влезлите в сила присъди и да отстрани допуснатите в тях грешки, но не и да възстанови действието на недействащ закон. Отстраняването на последици от прилагането на този закон може да стане по законодателен ред.

Предмет на искането в конкретния случай е установяване на несъответствие на НЗНС със сега действащата Конституция. Той е приет при действието на Търновската конституция и преди отмяната ѝ е престанал да се прилага поради изтичане срока на действието му. При това положение Конституционният съд не е компетентен да преценява съответствието му със сега действащата Конституция. Конституционният съд е компетентен да се произнася по съответствието на действащи закони с Конституцията, но не и на тези, които са престанали да действат преди влизането ѝ в сила. В този смисъл е и Определение № 6 от 30.06.1992 г. по к. д. № 12/92 г. на Конституционния съд.

В искането не се сочи на кои общопризнати норми на международното право противоречи НЗНС към момента на приемането му и през време на неговото действие. Всеобщата декларация за правата на човека, Международният пакт за гражданските и политическите права, Факултативният протокол към Международния пакт за гражданските и политическите права и Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи са приети след прекратяване на действието му и е недопустимо неговите норми да бъдат сравнявани с оглед на съответствието им с основните принципи, залегнали в тези международни договори, които са приети и влезли в сила в по-късни периоди. Независимо от това, предмет на искането за конституционен контрол по чл. 150, ал. 2 от Конституцията могат да бъдат само случаите, когато Върховният касационен съд или Върховният административен съд, а до тяхното създаване - Върховният съд, констатират несъответствие между Конституцията и закона, който трябва да бъде приложен по конкретно разглеждано дело. В тези случаи спират производството по делото и внасят въпроса за съответствието за решаване в Конституционния съд.

По изложените съображения Конституционният съд намира искането за недопустимо и следва да бъде отклонено. Обстоятелството, че Пленумът

на Върховния съд е констатирал несъответствие на НЗНС с действащата Конституция по конкретни дела не може да задължи Конституционния съд да приеме за разглеждане искането и да се произнесе по основателността му по същество. Конституционният съд сам решава дали отправеното до него искане е от негова компетентност съгласно чл. 13 от Закона за Конституционния съд.

Затова и на основание чл. 19, ал. 2 от Закона за Конституционния съд
СЪДЪТ

ОПРЕДЕЛИ:

Отклонява като недопустимо искането на Върховния съд на Република България за установяване несъответствие на Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея, с Конституцията на Република България, с международните договори, по които България е страна, и с общопризнатите норми на международното право.

Прекратява производството по конституционно дело № 7/94 г. на Конституционния съд.

Препис от определението да се изпрати на страните.

Председател: Младен Данаилов